

•ilmi dergi
diyānet

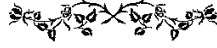
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Cilt: 45 • Sayı: 1 • Ocak - Şubat - Mart 2009

HZ. PEYGAMBER'İN KIZLARIYLA OLAN İLETİŞİMİ

Zülfikar DURMUŞ *

Özet:

Bu makalede Hz. Peygamber'in kendi kız çocuklarına karşı tutum ve davranışları ele alınmaktadır. Bu bağlamda kız çocuklarının otobi-yografileri birinci el kaynaklardan araştırılarak izaha çalışılmıştır. Allah Resûlü çok yoğun bir görevi ve sorumluluğu olmasına rağmen kız çocuklarının her meselesi ile yakından ilgilenerek onlara yeterli zaman ayırmıştır. Kızları da babalarına itaatkar olarak onun yanında yer almışlardır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma.

The Communication Between the Prophet and His Daughters

Abstract:

In this article, the communication and relations between the Prophet and his daughters, and his attitudes toward them are investigated. In this conjunction, the autobiographies of the daughters were explained by using the first hand resource books. Although the Prophet had an intensive and time-consuming task and responsibilities, he always spared time for his daughters and their problems. In return, his daughters were always beside Him and respectful to him.

Key Words: The Prophet Muhammad, Zeynab, Rukıyye, Ummu Kulsum, Fatima.

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Giriş

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in kendi ciğer pâreleri olan kız çocuklarının hayat hikayeleri, bir baba olarak peygamberin onlarla olan ilişkisi, onların babalarına karşı tutumları, kızların eşleriyle olan ilişkileri, İslam'a hizmetleri gibi hususlar ele alınacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, peygamber evinde yetişen bu kızların ahlakî tutum ve davranışları, aldıkları terbiye ve görgü kurallarından hareketle genç kızlarımız başta olmak üzere hanımlara mesaj vermektir.

Kur'an'da Hz. Peygamber'in çocuklarıyla ilgili hiçbir bilgiye rastlanılmaz. Sadece Ahzab suresinin 59. âyetinde peygambere izafetle "kızların (benâtik)" şeklinde bir atıfta bulunulur. Burada Hz. Peygamber'den eşlerinin, kızlarının ve diğer bütün mümin kadınların evden dışarı çıkacakları zaman dış kıyafetlerini giymeleri istenir.

Kur'an'da anlatılan kimi peygamberlerin ailesi içinde kendisine inanmayan çıktığı halde,¹ Hz. Peygamber için böyle bir durum söz konusu değildir. Resûlullah'ın dört kızının da Müslüman olup babaları ile Medine'ye hicret ettikleri ittifakla sabittir.²

Hz. Muhammed, peygamber olmadan yaklaşık 15 yıl önce Hz. Hatice ile evlendi. Evliliklerinin ilk on yılı içinde Hz. Hatice dört kız çocuk ile birkaç erkek çocuk dünyaya getirdi.³ Erkek çocukların sayısı ve isimleri hakkında ihtilaf olmasına rağmen, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma konusunda ittifak vardır.⁴ Fâtımâ'nın dışında bütün çocukları Hz. Peygamber'den önce vefat etmişlerdir.⁵

Allah Elçisi'nin kızlarının dört tane olduğu hususunda ittifak olmakla beraber, doğum sıraları hakkında ihtilaf vardır.⁶ Ancak genel ve yaygın olarak büyükten küçüğe doğru sıralama yukarıdaki gibidir. Biz de bu sıralamayı esas alarak otobiyografilerini, mümkün mertebe, ilk kaynaklardan ele alıp değerlendirmeye çalışacağız.

1 Mesela bk. 11. Hûd 42-43; Tahrîm 10.

2 İbn İshak, Muhammed, *Sîretü İbn İshâk*, Konya 1981, s. 61; b. İbn Hişâm, Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyrut 1992, I, 128, 480; Taberî, Muhammed b. *Cerîr, Târîhu't-Taberî*, Beyrut, tsz., II, 281; İbnü'l-Esîr, Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Târîh*, Beyrut, tsz., II, 25.

3 Bk. Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, (çev. Salih Tuğ), İstanbul 1993, I, 64.

4 Mesela bk. İbn İshak, s. 61; İbn Hişâm, I, 127; Taberî, III, 161; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, Beyrut 1986, I, 100; İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1984, XII, 468; Rahman, Afzalur, *Sîret Ansiklopedisi*, (ter. Kurul), İstanbul 1996, II, 234.

5 İbn Kayyim, I, 104.

6 Mesela bk. İbn Hişâm, I, 127; İbn Hacer, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, Beyrut 1412, VII, 540.

I. Zeyneb

Hz. Peygamber'in en büyük kızı Zeyneb'tir.⁷ Doğum yılı kaynaklarda bildirilmemekle beraber Peygamberimiz otuz yaşında iken, yani peygamberlikten/İslamiyet'ten on sene önce Mekke'de dünyaya geldiği belirtilmektedir. Resûl-i Ekrem'in en büyük ve aynı zamanda ilk evlenen kızı olan Zeyneb İslamiyet'ten önce, annesinin isteği üzerine, teyzesi Hâle bint Huveylid'in oğlu Mekke'nin mal, güvenilir ve ticaret bakımından ileri gelenleri arasında yer alan Ebü'l-Âs b. Rebî ile evlendi.⁸ Zeyneb, Ebü'l-Âs b. Rebî ile evli iken Müslüman oldu; fakat eşi İslamiyet'i kabul etmeye yanaşmadı.⁹ Müşrikler ona, Zeyneb'i boşadığı takdirde kendisini dilediği kızla evlendirmeyi vaad ettikleri halde buna razı olmadı.¹⁰ Bedir Savaşı'nda müşriklerin safında yer aldı ve Abdullah b. Cübeyr tarafından esir alındı. Henüz Medine'ye hicret etmeyen Zeyneb, bir miktar malla beraber evlendikleri zaman annesi Hz. Hatice'nin kendisine taktığı gerdanlığı eşinin fidyesi olarak gönderdi. Bunu görünce sadakat timsali ilk eşi Hz. Hatice aklına geldiği ve hatırası gözünde canlandığı için hüznlenen Hz. Peygamber anne hatırası gerdanlığın kızı Zeyneb'e iade edilmesini ve Ebü'l-Âs'ın serbest bırakılmasını söyledi. Ancak ondan da kızını Medine'ye, yanına, göndermesini istedi. Ebü'l-Âs, eşini çok sevmesine rağmen sözünde durarak Zeyneb'i Medine'ye göndermek üzere yola çıkardı. O sırada hamile olan Zeyneb, Mekke'de Zî Tuvâ denilen yerde, henüz İslam'ı henüz kabul etmemiş olan Hebbâr b. Esved'in saldırısı sonucu deveden düştü ve çocuğunu düşürdü.¹¹ Olaydan sonra Zeyneb Mekke'ye tekrar döndü. Bu arada Hz. Peygamber kızını getirmesi için Zeyd b. Hârise'yi ve ensârdan bir kişiyi Bedir Savaşı'ndan bir ay kadar sonra Mescid-i Harâm'a 10 km. uzaklıkta bulunan Batn-ı Ye'cec'e kadar göndermiş, Zeyneb de çocukları ve bu iki sahabî ile Medine'ye gelmiş ve Hz. Peygamber'in yanında yaşamaya başlamışlardır. Zeynep Medine'de kaldığı sürece çocukları ile birlikte babasından sonsuz bir şefkat, sevgi ve ilgi görmüştür.¹² Diğer taraftan damadı Ebü'l-Âs'ın sözünde durarak kızını Medine'ye gönderme davranışından memnun kalan Resûl-i Ekrem, "Bana doğru söyledi ve sözünü tuttu" diyerek kendisini hep takdir etmiştir.¹³

7 İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 248, 648, 665; Hamidullah, II, 677; Şahinoğlu, M. Nazif, "Zeyneb", *IA*, Eskişehir 1997, XIII, 554.

8 Bk. Taberî, II, 467; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, y.y, tsz., VII, 130; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 665.

9 İbn Hişâm, I, 480; Taberî, II, 467; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 248.

10 İbn Hişâm, I, 481; Taberî, II, 467-468.

11 Taberî, II, 470; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 473, VI, 525.

12 Taberî, II, 468-469.

13 Buhârî, "Humus", 5; "Şurût", 6; "Nikâh", 52; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 13.

Ebü'l-Âs, hicretin 6. yılında Kureyş'e ait bir ticaret kervanıyla Şam'a gittiği kervanın Şam'dan/Suriye'den dönüşü Resûlullah'a haber verilince Zeyd b. Hârîse'nin komutasındaki bir seriyyeyi Ebü'l-Âs'ı yakalamak üzere gönderdiği nakledilmektedir. Müslümanlar kervanı ele geçirip içlerinde Ebü'l-Âs'ın da bulunduğu kişileri esir alırlar. Ellerinden kaçırdıkları Ebü'l-Âs Medine'ye eşi Zeyneb'in yanına gelir ve ondan eman¹⁴ diler o da eman verir. Zeyneb bir sabah namazı vaktinde Mescid'in kapısına gelerek yüksek sesle eşine eman verdiğini ilan eder. Namazdan sonra Resûlullah ashabına döner ve "Benim duyduğumu siz de duydunuz mu?" diye sorup "evet" cevabını alınca "Müslümanların bir el gibi olduklarını, kadınların da eman verebileceğini" ifade eder.¹⁵ Bir başka ifadeyle kızının verdiği emanı kabul eder. Hz. Peygamber evine gidince Zeyneb babasının huzuruna çıkar ve kervandan alınanların hepsinin Ebü'l-Âs'a iade edilmesini ister ve bu isteği yerine getirilerek malların tamamı Ebü'l-Âs'a iade edilir. Bununla birlikte Resûlullah Zeyneb'e Ebü'l-Âs'ın yanına yaklaşmamasını emreder; zira kendisinin müşrik olan birisine helal olmayacağını bildirir.¹⁶ Ebü'l-Âs Mekke'ye gider, kendisine emanet edilen malları hak sahiplerine verir, sonra Müslüman olduğunu açıklar ve hicretin yedinci yılında Müslüman ve muhâcir olarak Resûlullah'ın yanına hicret eder. Bunun üzerine Hz. Peygamber Zeyneb'i tekrar kocasına verir.¹⁷ Zeyneb'in kocası Ebü'l-Âs'a geçerli sayılan eski nikahla mı yoksa yeni bir nikah ve mehirle mi kavuştuğuna ilişkin farklı rivayetler vardır.¹⁸

Zeyneb'in Ali ve Ümâme isimli biri erkek biri de kız olmak üzere iki çocuğu dünyaya geldi.¹⁹ Ali'nin küçük yaşta öldüğü²⁰ veya Yermük Harbi'nde şehit düştüğü de söylenmektedir.²¹ Ablası Ümâme ise yaşadı. Daha sonra Hz. Ali eşi Fâtıma'nın vefatından sonra bu Ümâme ile evlendi.²²

14 Emanla ilgili geniş bilgi için bk. Durmuş, Zülfikar, *Kur'an-ı Kerîm'de Ulus ve Uluslararası İlişkiler*, İstanbul 2006, s. 129-134; Bozkurt, Nebi, "Eman", *DİA*, İstanbul 1995, XI, 75.

15 İbn Mâce, "Diyât", 31; Ebû Dâvûd, "Diyât", 11; İbn Hanbel, Müsned, II, 365; İbn Sa'd, Muhammed, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, Kahire 2001, X, 32. Ayrıca bk. Taberî, II, 641.

16 Bu konuya ilişkin olarak bk. 60. Mümtehine 10. Ayrıca bk: Taberî, II, 471.

17 İbn Hişâm, I, 484-485; İbn Sa'd, X, 33-34; Taberî, II, 472; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 665.

18 Bk. İbn Hişâm, I, 485; İbn Sa'd, X, 33-34; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 130-131; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 94-95. Ayrıca bk. Şiblî, Mevlânâ, *Asr-ı Saadet*, (çev. Ömer Rıza Doğrul), İstanbul 1978, II, 171.

19 İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 502.

20 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 130; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 665.

21 Şiblî, II, 172. Ayrıca bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 130.

22 İbn İshak, s. 229; İbn Sa'd, X, 31; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 502.

Hız. Peygamber kendi çocuklarını çok sevdiği gibi torunlarını da çok severdi. Kız torunlarından olan Ümâme'yi o kadar çok severdi ki, Ümâme namâz esnasında bile ondan ayrılmazdı. Bir gün Peygamberimizin yanında bulunuyordu, Sevgili Dede çocuğu bir şeyler ile oyalayıp namaza durmuştu, başını secdeye koyunca çocuk koşarak geldi ve sırtına bindi, merhamet ve şefkat kaynağı Yüce Peygamber, namazının geri kalan kısmını çocukla tamamladı, kalktıkça düşmesin diye onu bir eliyle omzunda tutuyor, secde ettikçe bırakıyordu.²³

Yine bir gün Hz. Peygamber elinde bir gerdanlıkla eve geldi ve "bunu, içinizde en çok sevdiğime vereceğim!" dedi. Herkes Resûl-i Ekrem'in onu Aişe'ye vereceğini zannettiği halde, bir köşede oynayan Ümâme'yi çağırdı, gerdanlığı onun boynuna taktı. Çocuğun gözleri rahatsızdı, mübârek elleriyle onları da sildi.²⁴

Vefatı: Zeyneb Medine'de hicretin 8. yılının ilk günlerinde vefat etti.²⁵ Ölümü Hz. Peygamber'i çok üzmüştü. Cenazesini Resûl-i Ekrem'in dadılarından Ümmü Ey-men ile Hz. Peygamber'in eşleri Sevde bint Zem'a ve Ümmü Seleme yıkadı. Bu hanımlara "Onu üç veya beş defa olmak üzere tek olarak yıkayın ve yıkama işi bitince bana haber verin, dedi. Haber verilince Allah Resûlü izarını çıkartıp yıkayan kadınlara vererek bu izarı Zeyneb'in simgesi /alameti yapın dedi.²⁶ Zeyneb'i kabre kederli bir şekilde koyan Hz. Peygamber kızının kabrinden morali düzelmiş olarak çıktı ve şöyle dedi: "Zeyneb'in zayıflığını hatırladım, bunun üzerine Allah Teâlâ'dan kabri-ni genişletmesini ve kabrin sıkıntılarını kaldırmasını istedim. Allah da bu isteklerimi yerine getirerek Zeyneb için kolaylaştırdı."²⁷

II. Rukıyye

Kimi kaynaklar Hz. Peygamber'in en büyük kızının Rukıyye olduğunu söylese de²⁸ genel ve yaygın olarak kabul edilene göre o, Resûlullah'ın ikinci kızıdır. Kaynaklarda ne zaman doğduğuna ilişkin net bir bilgiye rastlanılmamakla beraber Resûl-i Ekrem 33 yaşında iken Mekke'de dünyaya geldiği ifade edilmektedir. İslamiyet'ten önce Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile nişanlanmıştı. Hz. Muhammed peygamber olup da-

23 Buhârî, "Salât", 106; Ebû Dâvûd, "Salât", 169; Nesâî, "Sehv", 13.

24 İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 502; *Tecrid Tercemesi*, Ankara 1987, II, 453-454.

25 Taberî, III, 27.

26 Buhârî, "Cenâiz", 8, 9, 12, 13, 15, 17; Müslim, "Cenâiz", 36, 40; Ebû Dâvûd, "Cenâiz", 29; Tirmizî, "Cenâiz", 15; Nesâî, "Cenâiz", 28, 32; İbn Mâce, "Cenâiz", 8; *Muvatta*, "Cenâiz", 2; İbn Hanbel, *Müsned*, V, 84, 85; VI, 407, 408.

27 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 131.

28 Mesela bk. İbn Hişâm, I, 127; Kehhâle, Ömer Rızâ, *A'lâmü'n-Nisâ*, Beyrut, tsz., I, 457.

ha sonra da babası Ebû Leheb'i ve annesini kötöleyen Mesed suresi inince Ebû Leheb henüz düğünleri yapılmamış oğluna, "Muhammed'in kızından ayrılmazsan ben senden ayrılımlı!" deyince Utbe nişanlısı Rukıyye'den ayrıldı. Annesi Hz. Hatice Müslüman olunca Rukıyye de Müslüman oldu ve diğer Müslüman kadınlar Resûlullah'a biat ettikleri bir sırada Rukıyye ve kardeşleri de biat etti. Daha sonra Rukıyye Hz. Osman ile evlendi. Müşriklerin Müslümanlara eza ve cefalarını artırdıkları bir dönemde Rukıyye eşi Hz. Osman'la birlikte İslamiyet'in 5. yılında (615) Habeşistan'a ilk hicret edenler kervanına katıldı.²⁹ Bu hicrette Rukıyye dört kadından biriydi.³⁰ Mekkelilerin Müslüman olduğu haberi üzerine bazı Müslümanlarla birlikte Rukıyye ve eşi Osman anavatanları Mekke'ye geri döndüler.³¹

Hz. Muhammed Habeşistan'a giden kızı Rukıyye ve damadı Osman hakkında bir müddet haber alamadı. Bir baba merhameti ve sevgisiyle oraya gidip gelenlerden zaman zaman onlar hakkında haber almaya çalışırdı. Bir gün Kureyşli bir kadın Habeşistan'da onları gördüğünü söyleyince rahatlayan Resûl-i Ekrem kızı ve damadının bu hicretleri için şöyle buyurdu: "Osman, Hz. Lût'tan sonra ailesi/eşi ile birlikte Allah'a hicret edenlerin ilkidir."³²

Rukıyye Habeşistan'da bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Çocuğa Abdullah ismi kondu. Bu isim dolayısıyla İslamî dönemde Hz. Osman'a Ebû Abdullah künyesi verildi. Abdullah iki³³ veya altı³⁴ yaşında iken bir horoz yüzünü gagaladı ve bundan dolayı öldü. Rukıyye'nin bundan başka çocuğu olmadı.³⁵

Habeşistan'a hicretten bir yıl sonra Rukıyye kocası Hz. Osman'la birlikte Mekke'ye döndü oradan da Medine'ye hicret ettiler. Resûlullah Bedir Savaşı için hazırlıkta bulunduğu sıralarda sevgili kızı Rukıyye hastalandı. Hz. Peygamber hasta eşiyile ilgilenmesi için Hz. Osman'ın Bedir Savaşı'na katılmasına müsaade etmedi. Bununla birlikte Allah Resûlü Bedir'e katılanlardan sayarak savaşta alınan ganimetten damadı Osman'a hisse verdi.³⁶ Bedir Savaşı'nın Allah'ın yardımıyla Müslümanlar ta-

29 İbn İshak, s. 156; İbn Hişâm, I, 214, 215; Taberî, II, 330; IV, 419; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III, 585; VII, 114.

30 Taberî, II, 330-331; Berki, Ali Himmet-Keskioğlu, Osman, *Hz. Muhammed*, Ankara 1982, s. 88.

31 İbn Hişâm, I, 245; Taberî, II, 340; İbn Kesîr, İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut, tsz., III, 91.

32 İbn Sa'd, X, 36; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 114-115; İbn Kesîr, III, 66-67.

33 İbn Sa'd, X, 36.

34 Bk. Taberî, IV, 420; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 114; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 648.

35 İbn Sa'd, X, 36. İbnü'l-Esîr bunun doğru olmadığını söylemekle birlikte başka çocuktan da bahsetmez. *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 114.

36 Buhârî, "Humus", 14; "Fezâilü Ashâbi'n-Nebî", 7; "Meğâzî", 19; Tirmizî, "Menâkıb", 19.

rafından kazanıldığı müjdesinin Medine'ye ulaştığı gün Rukıyye vefat etti. Bu vefat Medine'ye hicretin 17. ayının başlarında Ramazan'da meydana geldi. Resûlullah savaşta bulunması nedeniyle kızının cenaze namazına ve defnine katılamamıştı.³⁷ Resûlullah savaş bitip Medine'ye gelince hemen kızının mezarına gitti, en küçük kızı Fâtıma yanına oturup ağlamaya başladı. Resûl-i Ekrem elbisesinin bir tarafıyla Fâtıma'nın gözünden akan yaşları siliyordu.³⁸

III. Ümmü Gülsüm

Resûlullah'ın üçüncü kızı³⁹ Ümmü Gülsüm'un kaynaklarda ne zaman doğduğuna ilişkin bilgiye rastlanmamaktadır. İslamiyet'ten önce Ebû Leheb'in oğlu Uteybe ile nişanlanmıştı. Hz. Muhammed peygamber olarak gönderilip daha sonra da Mesed suresi indiğinde İslam düşmanlığı Allah tarafından tescillenmiş Ebû Leheb -diğer oğlu Utbe'ye dediği gibi- henüz düğünleri yapılmamış oğluna, "Muhammed'in kızından ayrılmazsan başım başına haram olsun!" yani "ben senden ayrılırım!" deyince Uteybe nişanlısı Ümmü Gülsüm'dan ayrıldı. Annesi Hz. Hatice Müslüman olunca Ümmü Gülsüm da Müslüman oldu ve diğer Müslüman kadınlar Resûlullah'a biat ettikleri bir sırada Ümmü Gülsüm ve kardeşleri de biat etti. Babası Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde o da hicret etti.⁴⁰

Yukarıda da geçtiği üzere Medine'ye hicretin ikinci yılının ortalarında Hz. Osman'ın eşi Rukıyye vefat etmişti. Hz. Osman henüz bekâr olan Ümmü Gülsüm'a hicretin 3. yılı Rebûlevvel ayında talip oldu. Aynı senenin Cemâziyelâhir ayında düğünleri oldu. Bu evlilikten Ümmü Gülsüm'un çocuğu olmadı. Hicretin 9. yılının Şaban ayında Ümmü Gülsüm vefat etti. Hz. Osman'la altı yıl evli kaldı. Ümmü Gülsüm'ün cenazesini bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir'in hanımı Esmâ bint Umeys ile Hz. Peygamber'in halası Safiye bint Abdülmuttalib,⁴¹ bir başka rivayete göre de Ümmü Atıyye⁴² yıkadı. Cenaze namazını Resûl-i Ekrem kıldırdı. Ümmü Gülsüm, Hz. Ali, Fazl b. Abbas ve Üsâme b. Zeyd⁴³ tarafından defnedilince Hz. Peygamber Tâhâ sûresinin 55. âyetini okuyordu: "Sizi ilkin topraktan yarattık. Ölümünüzün ardından sizi yine toprağa karıp katacak ve zamanı gelince oradan tekrar biz çıkaraca-

37 İbn Sa'd, X, 37; Kehhâle, I, 457; Şiblî, II, 172-173.

38 İbn Hanbel, Müsned, I, 335; İbn Sa'd, X, 37.

39 Bk. Taberî, II, 281; III, 161; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 384.

40 İbn Sa'd, X, 37-38.

41 İbn Sa'd, X, 38; Taberî, III, 124.

42 Taberî, III, 124; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 384.

43 İbn Sa'd, X, 38; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 384.

ğız.” Ümmü Gülsüm defnedilirken ise toprak atarak aralıkların kapatılmasını emrediyor ve şöyle buyuruyordu: "Bunun bir yararı yok. Ama geride kalanların gönlünü hoş eder!"⁴⁴

Ümmü Gülsüm ile Hz. Osman'ın evliliklerinin nasıl gerçekleştiğine ilişkin şöyle bir rivayet söz konusu edilmektedir: Rukıyye'nin vefatından bir süre sonra Hz. Peygamber bir gün Hz. Osman'ı endişeli ve üzgün olarak gördü ve bunun sebebini sorunca Hz. Osman, "Ey Allah'ın Resûlü, bundan böyle hiç kimse benim evime, ziyaretime gelir mi? Çünkü Resûlullah'ın kızı eşim Rukıyye vefat etti; belim kırıldı ve seninle aramızdaki akrabalık bitti." diye dert yanarken Resûl-i Ekrem, "Ey Osman, işte Cebrâil Allah'tan getirdiği bir haberle Rukıyye'nin kız kardeşi Ümmü Gülsüm'u Rukıyye'nin mehrine benzer bir mehir ve aynı yakın ilişki ile evlendirmemi emrediyor." dedi ve onu Ümmü Gülsüm'la evlendirdi.⁴⁵ Bu evliliğin Allah tarafından gerçekleştirildiğine ilişkin İbn Mâce'nin rivayeti ise şöyledir: "Allah Resûlü mescidin kapısında Osman'la karşılaştı ve "Ey Osman, Cebrâil, Allah'ın seni Rukıyye'nin benzer mehriyle ve aynı yakın ilişki ile evlendirdiğini bana haber verdi."⁴⁶ Buna göre Rukıyye ile Hz. Osman'ın evlenmesini Allah Teâlâ istemiş, bunun üzerine de Hz. Peygamber evlendirmiştir. Hz. Osman, Resûlullah'ın iki kızıyla evlenmiş olduğu için iki nur sahibi anlamına gelen "zü'n-nûreyn" lakabıyla meşhur olmuştur.⁴⁷

IV. Fâtıma

Doğumu: Fâtıma'nın doğum yılı kesin olarak bilinmemektedir. Kimilerine göre Kureyş'in Kâbe'yi yeniden inşası sırasında, bir başka ifadeyle babasının peygamberliğinden beş sene önce, yani miladî 605 yılında Mekke'de doğdu.⁴⁸ Kimilerine göre babasının peygamberlikle görevlendirilmesinden yaklaşık bir yıl önce, yani miladî 609 yılında dünyaya geldi.⁴⁹ Kimilerine göre de İslamiyet'ten sonra doğmuştur.⁵⁰ Bazı kaynaklarda Hz. Aişe'den beş yaş kadar büyük olduğu kaydedildiğine göre İslamiyet'ten/bi'setten bir yıl önce, yani miladî 609 yılında doğmuş olması daha ma-

44 İbn Hanbel, *Müsned*, V, 254.

45 İbn Hanbel, *Kitâbü Fezâilî's-Sahâbe*, Beyrut 1983, I, 515, 520; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 384; el-Mizî, Abdurrahman Ebü'l-Haccâc, *Tehzîbü'l-Kemâl*, Beyrut, 1980, XIX, 364.

46 İbn Mâce, "Mukaddime", 11.

47 el-Mizî, XIX, 446; Tecrid, IX, 354; Yiğit, İsmail, "Osman", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII, 442.

48 İbn Sa'd, X, 20, 27.

49 *Tecrid*, IV, 44; Sarıçam, İbrahim, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2004, s. 293.

50 Canan, İbrahim, *Kütüb-i Site Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi*, Ankara 1992, XIII,

51 Mesela bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, VIII, 54.

kul gözükmektedir. Hz. Peygamber'in -İbrahim hariç- bütün çocukları peygamber olmadan önce doğmuştur.⁵² Kardeşleri Zeyneb ile Rukıyye'den küçük, Ümmü Gülsüm'dan büyük olduğu söylenmekteyse de⁵³ Hz. Peygamber'in en küçük kızı olduğu görüşü daha doğru kabul edilmektedir.⁵⁴

Künyesi "babasının annesi, anam" anlamına gelen "Ümmü ebîhâ"⁵⁵ idi. Bu künyeyi almasının sebebi, çok küçük yaşta annesini kaybeden küçük kızı Fâtıma'yı anne sevgisiyle seven Resûlullah'ın kendisine bu şekilde hitap etmesi olmalıdır. Lakabı "beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın" mânasında Zehrâ⁵⁶ olmakla beraber "iffetli ve namuslu kadın" anlamına gelen Betûl lakabıyla anıldığı da görülmektedir.⁵⁷

Çocukluğu ve Gençliği: Fâtıma'nın çocukluk ve gençlik yıllarına ilişkin kaynaklarda çok az bilgiye yer verilir. Bunlardan biri, Kâbe'de namaz kılmakta olan Hz. Peygamber'in secdeye vardığı esnada Ebû Cehil başta olmak üzere bir kısım müşrikler tarafından omuzlarına bir devenin dölyatağının atılması üzerine genç Fâtıma'nın koşarak babasının üzerindeki pislikleri temizlemesi ve bunu yapanlara kızıp söylenmesidir.⁵⁸ Hicretinden bir süre sonra Resûlullah'ın emri gereğince Hz. Ali, Peygamber'in kızı Fâtıma, kendi annesi Fâtıma bint Esed, Peygamber'in ikinci eşi Sevde, kız kardeşi Ümmü Gülsüm ve Ebû Bekir'in ailesiyle birlikte Mekke'den ayrılarak Kubâ'da Resûl-i Ekrem'e yetişip oradan Medine'ye hicret etmiştir.⁵⁹

Evliliği: Fâtıma on beş yaşını tamamladıktan sonra onunla önce Hz. Ebû Bekir, ardından da Hz. Ömer evlenmek istemiş, babası Hz. Muhammed her iki teklife de olumlu cevap vermemiş, bunun ardından kendisinden beş-altı yaş büyük olan Hz. Ali Fâtıma'ya talip olmuştur. Hz. Ebu Bekir ve Ömer istemeden önce Hz. Ali'ye vermeyi vaad ettiği de nakledilmektedir.⁶⁰ Hz. Peygamber Hz. Ali'nin kendisine talip olduğunu bildirmesi üzerine Fâtıma bir şey söylemeyerek sükut etmiş bunun üzerine Re-

52 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 220.

53 Bk. İbn Sa'd, I, 111; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 220; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 648.

54 Taberî, II, 281; İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, I, 104; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 441; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 648.

55 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 220. Künyesi "Ümmü ibnihâ" şeklinde de geçmektedir. İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468.

56 İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468; Tecrid, IV, 44.

57 Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü'l-Evliyâ*, Beyrut 1405, II, 39.

58 Buhârî, "Vudû", 69; Müslim, "Cihâd", 107-108.

59 Fığlalı, Ethem Ruhi, "Ali", *DİA*, İstanbul 1989, II, 371.

60 İbn Sa'd, X, 20.

sûl-i Ekrem bu talebi kabul etmiş⁶¹ ve Fâtıma'ya da "Fâtıma! Vallahi seni onların en âlimi, en ağırbaşlısı, en akıllısı ve en önce Müslüman olanı ile evlendirdim!" demiştir.⁶² O sıralarda fakir bir delikanlı olan Hz. Ali mehir verecek kadar malı bulunmadığından Bedir Savaşı'nda ganimetten payına düşen ederi dört dirhem olan zırhını, bazı rivayetlere göre ise devesini ve bir kısım eşyasını satarak yaklaşık 480 dirhem gümüşü mehir olarak vermiştir.⁶³ Müslümanların "Fâtıma Anamız" diye en az kendi anaları kadar sevdikleri bu büyük kadının çeyizi de kadife bir örtü, içine hurma lifi doldurulmuş deri bir yastık, iki el değirmeni ve deriden yapılmış iki su kabından ibarettir.⁶⁴ Düğünleri Bedir Savaşı'ndan beş ay sonra gerçekleşti ve bu esnada Fâtıma on sekiz yaşında idi.⁶⁵ Allah Resûlü yeni kurulan bu ailenin iş bölümünü de organize ederek Fâtıma'nın ev içi Ali'nin ise ev dışı hizmetlerini ve işlerini yapmalarını karara bağlamıştır.⁶⁶

Evliliklerinin ilk yıllarında Fâtıma ile Hz. Ali arasında küçük çapta bazı anlaşmazlıklar olmuş⁶⁷ ancak Hz. Peygamber'in aralarını bulması ve Fâtıma'ya kocasına itaati tavsiye etmesi üzerine kırgınlıklar son bulmuş, Hz. Ali de bundan böyle eşini hiçbir şekilde üzmeceğini söylemiştir.⁶⁸ Hz. Peygamber, bir gün böyle bir barıştırma dönüşünde kendisine sevincinin sebebi sorulunca "en çok sevdiğim iki kişiyi barıştırdım." cevabını vermiştir.⁶⁹

Çocukları: Fâtıma hicretin üçüncü yılında ilk çocuğu olan Hasan'ı, bir yıl sonra da Hüseyin'i dünyaya getirdi. Daha sonraki yıllarda küçük yaşta ölen Muhassin/Muhsin ile Ümmü Gülsüm ve Zeyneb isimli çocukları doğdu.⁷⁰ Hz. Ali'nin verdiği bilgiye göre Hasan, Hüseyin ve Muhassin/Muhsin doğduklarında her üçüne de "Harb" ismini koymuş⁷¹ ancak Hz. Peygamber bu ismi beğenmeyerek zikri geçen isimlerle değiştirmiştir.

61 İbn İshak, s. 230; İbn Sa'd, X, 20.

62 İbn Hanbel, *Müsned*, V, 26. Ayrıca bk. Ebû Nuaym, V, 59.

63 İbn Sa'd, X, 20 vd.; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 221-222.

64 İbn Hanbel, *Müsned*, I, 104, 106; İbn Sa'd, X, 23 vd.; Ebû Nuaym, III, 329.

65 İbn Sa'd, X, 23.

66 Ebû Nuaym, VI, 104.

67 Bk. Buhârî, "Edeb", 113; "İsti'zân", 40. Ayrıca bk. İbn Sa'd, X, 26-27.

68 İbn Sa'd, X, 27; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VIII, 59.

69 İbn Sa'd, X, 27.

70 İbn İshak, s. 231; İbn Sa'd, X, 27.

71 İbn İshak, s. 231.

Vefatı: Fâtıma'nın, babasının vefatından üç ay ya da sekiz ay sonra öldüğüne ilişkin rivayetler olmakla birlikte⁷² yaygın kanaate göre yaklaşık altı ay sonra 3 Ramazan 11 (22 Kasım 632) tarihinde 29 yaşında iken vefat etti.⁷³ Fâtıma, bir gün kadın cenazelerinin erkeklerinki gibi üzerine örtülen bir kefenle sarılmış olarak herkesin gözü önünde bulunmasından rahatsız olduğunu Esmâ bint Umeys'e söylediğinde Esmâ ona Habeşistan'da cenazelerin tabut içinde taşındığını anlatmış, bunun üzerine o da kendi cenazesinin de böyle taşınmasını vasiyet etmişti. Bu vasiyeti üzerine Hz. Fatıma'nın cenazesi Esmâ bint Umeys'in tarifi üzerine yapılan tabutla taşındı. Cenaze namazını eşi Hz. Ali veya Hz. Abbas kıldırdı.

Hizmetleri: Fâtıma'nın İslam kültüründe ünlü olduğu hususlardan birisi sağlık ve sosyal yardım alanlarındaki hizmetleridir. Nitekim Hicretin üçüncü yılında meydana gelen Uhud Savaşı'nda on hanımla birlikte gazilere yiyecek ve su taşımakla birlikte yaralıları da tedavi etmiştir. Bu savaşta babası Resûl-i Ekrem'in yüzü yaralanıp dişinin kırılması üzerine yüzündeki kanları temizlemeye çalışmıştır. Bu esnada Hz. Ali de su dökerek kanı durdurmaya çalıştıysa da Fâtıma kanın dinmediğini görünce bir hasır parçasını yakıp küllerini Hz. Peygamber'in yüzüne bastırmak suretiyle akan kanı durdurmayı başarmıştır.⁷⁴

Çok az fetva veren sahabe arasında ismi geçen Fâtıma'dan⁷⁵ on sekiz hadis rivayet edilmiş olup tamamı Kütüb-i Sitte'de yer almaktadır. Bunlardan ikisi hem Sahîh-i Buhârî hem de Sahîh-i Müslim'de bulunmaktadır. Kendisinden eşi Hz. Ali, çocukları Hasan ile Hüseyin, müminlerin anneleri Hz. Aişe ile Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in hizmetçisi Ümmü Râfi'in eşi Selmâ, Enes b. Mâlik ve başkaları rivayette bulunmuşlardır. Ayrıca Hz. Hüseyin'in kızı Fâtıma'nın ve daha başka râvilerin ondan mürsel rivayetleri de vardır.⁷⁶

Fazileti: Fâtıma gerek kardeşlerinden gerek çağdaşlarının ve gerekse kendinden sonra gelecek kadınların hepsinden faziletçe üstün olduğu kabul edilir.⁷⁷ Çünkü Allah Resûlü onun hakkında şöyle buyurmuştur: "Fâtıma cennet kadınlarının hanıme-

72 İbn Sa'd, X, 29; Taberî, III, 240; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468.

73 İbn Sa'd, X, 28-29; Taberî, III, 208, 240; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII, 225-226; İbn Kesîr, IV, 203; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468; Ebû Nuaym, II, 43; Rahman, II, 237; Sarıçam, s. 293; Kandemir, M. Yaşar, "Fâtıma", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 219.

74 Buhârî, "Vudû", 72; "Cihâd", 85; "Meğâzi", 24; "Nikah", 123; "Tıb", 27; Müslim, "Cihâd", 101.

75 İbn Kayyim, *I'lâmü'l-Muvakkîn an Rabbi'l-Alemîn*, Beyrut 1993, I, 11.

76 İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468.

77 Bk. İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, I, 100.

fendisidir.”⁷⁸ Fâtıma’nın dünyadaki en hayırlı dört kadından (Meryem, Âsiye, Hatice ve Fâtıma) biri olduğu Allah Resûlü tarafından tescillenmiştir.⁷⁹

Hz. Peygamber Fâtıma’ya son hastalığı esnasında Kur’an’ı Cebrâil ile her yıl bir defa birbirlerine okuduklarını, bu sene Cebrâil’in aynı maksatla iki kez geldiğini, bunun ise vefatının yaklaştığına işaret olduğunu söylemesi üzerine Fâtıma ağlamaya başlamış; Resûl-i Ekrem’in, ailesinden ilk önce kendisine onun kavuşacağını, ayrıca onun mümin kadınların hanımefendisi olduğunu söylemesi üzerine de gülüp sevinmiştir.⁸⁰

Resûl-i Ekrem’in yanında kızı Fâtıma’nın apayrı bir yeri vardı; onu başka türlü severdi.⁸¹ Nitekim Hz. Aişe kendisine, Resulullah’a kadınlardan ve erkeklerden en sevgili kimin olduğu sorusuna Fâtıma’nın ve Ali’nin olduğunu ifade etmiştir.⁸² Hz. Peygamber, Fâtıma’nın faziletine ilişkin şunları buyurmuştur: “Fâtıma benim bir parçamdır, onu sevindiren beni sevindirmiş, onu üzen de beni üzmüş olur.”⁸³ ve “Fâtıma cennet kadınlarının hanımefendisidir.”⁸⁴ Cennetlik kadınların en faziletlilerini saydığı bir başka hadisinde de önce Hz. Hatice ile Fâtıma’nın, sonra da Meryem ile Âsiye’nin adlarını söylemiştir.⁸⁵

Resûl-i Ekrem’in terbiyesiyle yetişen Fâtıma edep ve hayâ gibi manevî nitelikleri başta olmak üzere fiziki özellikleri ile de sevgili babasına çok benzemekteydi. Hadis kaynaklarında yer alan rivayetlere göre, konuşma tarzı⁸⁶ ve yürüyüşü de ona benziyordu.⁸⁷

Peygamber hanesinde hâkim olan sade hayat, çocuklarının evlerinde de görülme- li idi. Nitekim Fâtıma’ya kocası bir altın gerdanlık hediye etmişti. Peygamberimiz bunu görünce -doğrudan kendisine bir şey söylemeyip- Hz. Aişe’ye: “Herkesin, Peygamber’in kızı Fâtıma’nın boynunda alevden bir halka gördük.” demelerini kabul eder misiniz?” demiş, Fâtıma bunu duyunca derhal gerdanlığı sattırmıştı.⁸⁸

78 Buhârî, “Fezâilü Ashâbi’n-Nebî”, 12.

79 İbn Hanbel, Kitâbü Fezâilü’s-Sahâbe, II, 760-761; İbn İshak, s. 228; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 468.

80 Buhârî, “Fezâilü Ashâbi’n-Nebî”, 12; “İstîzân”, 43; Müslim, “Fezâilü’s-Sahâbe”, 97-99.

81 İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 220.

82 Tirmizî, “Menâkıb”, 61.

83 Buhârî, “Fezâilü Ashâbi’n-Nebî”, 12, 29; “Nikâh”, 109; Müslim, “Fezâilü’s-Sahâbe”, 93-94.

84 Buhârî, “Fezâilü Ashâbi’n-Nebî”, 12, 29; Tirmizî, “Menâkıb”, 30; İbn Hanbel, *Müsned*, V, 391.

85 İbn Hanbel, Kitâbü Fezâilü’s-Sahâbe, II, 763-764.

86 Tirmizî, “Menâkıb”, 61.

87 Müslim, “Fezâilü’s-Sahâbe”, 98. Ayrıca bk. İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 223.

88 İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, Beyrut 1986, V, 28.

Baba kız ilişkisi: Hz. Peygamber güzel ahlakı sebebiyle Fâtıma'yı görünce sevinir, kendisini ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat edip yanına veya kendi yerine oturturdu. Babası kendi evine gelince Fâtıma da onu aynı şekilde karşılayıp ağırlardı.⁸⁹ Allah Resûlü sefere giderken aile fertlerinden en son küçük kızı Fâtıma ile vedalaşır, seferden dönünce de ilk olarak onunla görüşürdü.⁹⁰

Hz. Peygamber'in Fâtıma'ya olan sevgisini gösteren önemli bir olay, Mekke'nin fethinden sonra Hz. Ali'nin Ebû Cehil'in kızı ile evlenmek istemesi veya Ebû Cehil'in yakınlarının kızlarını Hz. Ali ile evlendirmek için Resûl-i Ekrem'in iznini talep etmeleri üzerine gösterdiği tepkidir. Bu vesile ile yaptığı konuşmalarda Fâtıma'nın kendisinin bir parçası olduğunu, onun üzülmelerini istemediğini, Resûlullah'ın kızı ile Allah düşmanının kızının bir araya gelemeyeceğini, Allah'ın helal kıldığı bir şeyi haram kılmamakla beraber⁹¹ bu evliliğe izin vermeyeceğini -ki bunu üç defa söylemektedir-, ancak Ali'nin Fâtıma'yı boşadıktan sonra bir başka kadınla evlenebileceğini söyledi.⁹² Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyeti, Fâtıma'nın itidalini koruyamayacağı düşüncesinden kaynaklanıyor olabilirdi. Diğer taraftan Resûl-i Ekrem'in konuşmasına başlarken öbür damadı Ebü'l-Âs'ın kendisine verdiği sözde durduğunu belirtmesi,⁹³ Ebü'l-Âs'a Zeyneb'in üzerine bir başka kadınla evlenmemeyi şart koştuğunu hatıra getirmekte, aynı şekilde Hz. Ali'den de böyle bir söz aldığını, fakat Ali'nin bunu unutmuş olabileceğini düşündürmektedir.⁹⁴ Bu olaydan sonra Hz. Ali Fâtıma'nın vefatına kadar bir başka kadınla evlenmediği gibi câriye de edinmemiştir. Resûl-i Ekrem'in her fırsatta onların evine gelerek ikisinin arasına oturması, hem kızına hem de damadına beslediği derin sevgiyi ifade etmesi onları birbirine bağlamış, hatta zaman zaman her biri Resûlullah'ın kendisini daha çok sevdiğini ileri sürerek onun gönlündeki müstesna yerlerinden emin olduklarını göstermişlerdir.⁹⁵ Fâtıma da fırsat buldukça babasının yanına gider, ona hizmet etmekten zevk duyardı. Resûlullah, Fâtıma ile Hz. Ali'yi ve onların çocukları Hasan ile Hüseyin'i abası-

89 Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe", 98; Ebû Dâvûd, "Edeb", 143, 144; Tirmizî, "Menâkıb", 61.

90 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 21; Ebû Nuaym, II, 30; VI, 124.

91 Buhârî, "Fezâilü Ashâbi'n-Nebî", 16; "Humus", 5; Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe", 95-96; İbn Hanbel, Kitâbü Fezâilü's-Sahâbe, II, 755-760.

92 Buhârî, "Nikâh", 109; Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe", 93; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 12; Tirmizî, Menâkıb", 61; İbn Mâce, "Nikâh", 56; İbn Hanbel, *Müsned*, IV, 328.

93 Buhârî, "Fezâilü Ashâbi'n-Nebî", 16; Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe", 95-96.

94 Kandemir, XII, 220.

95 Bk. İbnü'l-Esr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII, 224.

nın altına alarak, “Allahım! Bunlar benim Ehl-i beytimdir;” onları kötülüklerden koru ve kendilerini tertemiz kıl” diye dua etmiştir.⁹⁶ Fâtıma ile ilgili önemli hususlardan biri de Resûlullah’ın neslinin onun çocukları vasıtasıyla devam etmiş olmasıdır.⁹⁸

Enes b. Mâlik’ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber, sabah namazını kıl(dır)mak için mescide giderken altı ay boyunca Fâtıma’nın evine uğrayıp, “Ey Muhammed’in ev halkı namaza kalkın!” diyerek onları namaza kaldırmıştır.⁹⁹

Hz. Peygamber’e çok düşkün olan Fâtıma babasının vefatından dolayı çok sarsıldı. Hz. Peygamber defnedildikten sonra gördüğü Enes b. Mâlik’e, “Resûlullah’ın üzerine çarçabuk toprak atmaya eliniz nasıl vardı, gönlünüz nasıl razı oldu?” diyerek ağladı ve daha sonra da günlerce göz yaşları döktü.¹⁰⁰

Babasının uygun gördüğü ve yaşadığı sade hayat tarzını Fâtıma da benimsedi ve öyle yaşadı. Bu hal müslümanlar fakir iken böyle olduğu gibi, servete kavuştuktan sonra da böyle devam etmiştir. Nitekim Hz. Ali’nin anlattığı şu rivayet bunu açıkça ifade etmektedir: “Fâtıma değirmen taşı ile unu öğütmenin elinde meydana gelen izlerden şikayette bulundu. Hz. Peygamber’e (bir gazveden) alınan esirler getirildi. Resûl-i Ekrem’in yanına gitti fakat onu bulamadı; Aişe’yi buldu, durumu ona haber verdi. Resûlullah gelince Aişe ona Fâtıma’nın geldiğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber yanımıza gelerek ikimizin arasına oturdu. O kadar ki ayaklarının soğukluğunu hissettim. Şöyle buyurdu: Size benden istediğinizden daha hayırlı olanını öğreteyim mi? Yatacağımız vakit otuz dört defa Allahuekber (tekbir), otuz üç defa sübhânallah (tesbih) ve otuz üç defa da elhamdülillah (hamd) dersiniz. Bu sizin için bir hizmetçiden elbette daha hayırlıdır.”¹⁰¹ Hz. Ali bundan böyle bu tesbihatları hiç terk etmediğini söylemektedir.¹⁰²

Fâtıma’nın hayatında karşımıza çıkan hususlardan biri de miras meselesidir. Şöyle ki, Resûl-i Ekrem’in vefatının ardından Fâtıma ile Peygamber’in amcası Abbas, Halife Ebû Bekir’e gelerek Resûlullah’ın mirasından hisselerini istediler. Bu miras Fedek ve Hayber’deki hurmalıklarla Medine’deki bir bahçeden ibaretti. Hz. Peygamber bu arazilerin gelirini kamu/âmme işlerine, yolcularla misafirlere ve kendi ailesine harcamaktaydı. Halife, onlara Resûlullah’ın peygamberlerin miras bırakmayaca-

96 Ehl-i beyt’le ilgili derli toplu bilgi için bk. Öz, Mustafa, “Ehl-i Beyt”, *DİA*, İstanbul 1994, X, 498-501.

97 Tirmizî, “Menâkıb”, 32.

98 İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 220-221.

99 İbn Hanbel, *Kitâbü Fezâilî’s-Sahâbe*, II, 761; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 223.

100 İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe*, VII, 226; *Tecrid*, XI, 25; Kandemir, XII, 219.

101 Buhârî, “Fezâilü Ashâbi’n-Nebî”, 9; “Nafakât”, 6-7; “Da’avât”, 11 (hepsi de otuz üç olarak yer almaktadır). Olayın başka bir varyantı için bk. İbn Hanbel, *Müsned*, I, 106-107.

102 İbn Hanbel, *Müsned*, I, 107.

ğına ilişkin hadisini hatırlatarak onun mirasının söz konusu olamayacağını, fakat ailesinin geçiminin eskiden olduğu gibi yine buraların gelirinden sağlanacağını, kendisinin bu araziye Resûl-i Ekrem'in yaptığı şekilde bir müteveli gibi kullanacağını söyledi. Hz. Aişe ile diğer bazı sahâbîlerin bu hadisi tasdik etmeleri üzerine miras iddiasından vazgeçildi.¹⁰³ Ancak Fâtıma Halife Ebû Bekir'in bu tavrına gücenerek vefat edinceye kadar onunla bir daha bu konu üzerinde konuşmadı.¹⁰⁴ Bir rivayete göre ise Hz. Ebû Bekir, Fâtıma'yı vefatından bir müddet önce ziyaret ederek gönlünü almıştır.¹⁰⁵

Fâtıma, Hz. Peygamber vefat ettikten sonra bir gün babasının kabrini (Ravza-i Muttahara) ziyaret edip üzerinden bir avuç toprak alıp koklayarak şu mersiyeyi söylemiştir:

Mefhar-i âlem'in merkad-i mübarek-i hâk-i ıtır-nâkini koklayan insan, müddet-i hayatında en kıymetli kokuları koklamaktan ebedî müstağni olur. Babam, Server-i Enâm'ın irtihali hengâmı gönlüme öyle kara musibetler döküldü ki, bu âlem ve mesâib şu gündüzler üzerine dökülseydi o nurlu gündüzler karanlık gece kesilirlerdi.¹⁰⁶

SONUÇ YERİNE

Hz. Peygamber'in, sayıları ve isimleri hakkında hiçbir görüş ayrılığı bulunmayan dört kızı da ilk eşi Hz. Hatice'den olmuştur. Allah Resûlü kız-erkek ayrımı yapmadan gerek kendi çocuklarını gerekse torunlarını çok severdi. Nitekim Resûl-i Ekrem'in terbiyesinde ve gözetiminde yetişmiş olan Enes, "Aile fertlerine karşı Hz. Peygamber'den daha müşfik hiç kimseyi görmedim." diyerek Allah Resûlü'nün bu güzel tavır ve davranışını bizlere bildirmektedir.

Hz. Peygamber kız çocuklarıyla her şekilde ilgilenerek onları hayata hazırlamıştır. Mesela kızlarını evlendirirken hep işin içinde olmuş; büyük kızı Zeyneb hariç -ki onun eşini vefalı hanımı Hz. Hatice belirlemiş Hz. Peygamber de karşı çıkmamıştır¹⁰⁷ diğer üç kızına damat seçiminde ve mehir tespitinde ve güzel bir düğün yaptırma da etkin rol oynamıştır.

Resûl-i Ekrem'in dört kızı da anneleri Hz. Hatice ile birlikte babaları Hz. Peygamber'e ve getirdiği İslam'a ve vahye yürekten iman etmişler, zamanı gelince Mekte'den Medine'ye hicret ederek kutlu muhacirler kervanına katılmışlardır.

Hz. Peygamber'in kızları genç yaşlarda -Fâtıma hariç- kendinden önce vefat ederek dâr-ı bekâyâ irtihal etmişlerdir. Kederli anlardan biri de ölüm olaylarında yaşa-

103 Buhârî, "Humus", 1; "Fezâilü Ashâbi'n-Nebî", 12; "Meğâzî", 14, 38; "Nafakât", 3; "İ'tisâm", 5; Müslim, "Cihâd", 51-55.

104 Buhârî, "Ferâiz", 3; İbn Hanbel, *Müsned*, I, 6.

105 İbn Sa'd, X, 28; Zehebî, II, 121.

106 *Tecrid*, IV, 44-45.

107 Mesela bkz. *Taberi*, II, 42.

nır. O zamanlarda da Hz. Peygamber çocuklarının yanı başında olmuştur. Zeyneb ve Ümmü Gülsüm'un bizzat cenaze namazlarını kıldırıp defin işleriyle meşgul olmuştur. Bedir Savaşı'nda bulunduğu için kızı Rukıyye'nin cenazesinde bulunamamış, Medine'ye gelir gelmez hemen kızının mezarına gitmiş ona karşı görevini yerine getirmiştir.

Hz. Peygamber'in en küçük kızı Fâtıma'yı çok sevdiği bilinmektedir. Bu sevginin bir göstergesi olarak "Fâtıma benim bir parçamdır. Ona eziyet eden bana eziyet etmiş gibidir" buyurduğunu yukarıda zikretmiştik. Fâtıma'yı daha çok sevmesinin en önemli nedeni, en küçük kızı olması, annesini küçük yaşta kaybetmesi ve bu nedenle onunla daha çok ilgilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Hz. Peygamber'in terbiyesinde yetişen kızları babalarına son derece güven duygusu ile bağlı olan kızları, ona hemen iman etmişler, evlenirken babalarıyla bir problem yaşamamışlardır. Resûl-i Ekrem kızlarının evlilik hayatında kimi zaman meydana gelen aile içi huzursuzluklarına duyarsız kalmamış, hakem rolünü üstlenerek problemlerini büyümeden çözüme kavuşturmuştur. Bundan dolayı da çok memnun olduğunu ashabına hissettirmiştir.

Yaşam tarzı biz inananlara örnek olarak sunulan Hz. Peygamber, diğer insanlar gibi kimi zaman kızlarının sevinçleriyle sevinmiş, kimi zaman da acı ve üzüntüleriyle üzülmüştür. Kısaca, kızlarıyla beraber yaşadı, onları sevdi, onlarla oynadı, onlarla güldü, onlarla üzüldü. Diğer insanların evlerinde çocuklarıyla beraber yaptığı her şeyi hatta daha fazlasını yaptı. Kızlarıyla olan bütün ilişkilerinde sevgi, şefkat, merhamet, takva ve samimi davranışları hep ön planda idi. Allah Resûlü çok çeşitli görevleri ve sorumlulukları olmasına rağmen çocuklarına zaman ayırmış ve dertleriyle ilgilenmiştir.

Ferdî, ailevî ve toplumsal huzur ve mutluluğun kazanılabilmesi için insanlığın Rahmet Peygamberi'nden bunları öğrenmesi, günlük yaşamlarında uygulaması gerekmektedir. Onun çocuklarıyla ilgili tutum ve davranışları herkes için çok büyük dersler ihtiva etmektedir.

Hz. Muhammed'in Kız Çocukları

Adı	Doğum yılı	Vefat yılı	Yaşı (yıl)
Zeyneb	Peygamberlikten on yıl önce	Hicrî 8. yıl	31
Rukıyye	Peygamberlikten yedi yıl önce	Hicrî 2. yıl	22
Ümmü Gülsüm	Peygamberlikten altı yıl önce	Hicrî 9. yıl	28
Fâtıma	Peygamberlikten beş yıl önce	Hicrî 11. yıl	29